

Studentsucces - Trendbreuk of studiesucces light?

Een kritische blik op het nieuwe beleid

Author(s)

Glastra, Folke; van Middelkoop, Daniël

Publication date

2020

Document Version

Final published version

Published in

TH&MA Hoger Onderwijs

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Glastra, F., & van Middelkoop, D. (2020). Studentsucces - Trendbreuk of studiesucces light? Een kritische blik op het nieuwe beleid. *TH&MA Hoger Onderwijs*, 2020(3), 13-17.
https://www.researchgate.net/publication/342625457_Studentsucces_Trendbreuk_of_studiesucces_light_-_een_kritische_blik_op_het_nieuwe_beleid_-_in_Thma_2020-3

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Het op studiesucces gerichte beleid heeft het hoger onderwijs schade toegebracht, menen Folke Glastra en Daniël van Middelkoop. Wat dat betreft lijkt de recente accentverschuiving naar studentsucces hoopgevend. Maar betekent die ook echt een stap in de richting van maatschappelijk relevant hoger onderwijs?

Trendbreuk of studiesucces *light*?

Een kritische blik op het nieuwe beleid

Folke Glastra & Daniël van Middelkoop

Universiteit Leiden, Hogeschool van Amsterdam

Sinds 2007 was binnen hogescholen en universiteiten studiesucces een belangrijke doelstelling. Op grond daarvan moesten hogeronderwijsinstellingen hun rendement aantoonbaar verbeteren: uitval en studieswitch voorkomen, studieduur verkorten en tegen lagere kosten meer afgestudeerden afleveren. Deze rendementslogica heeft de agenda van de betrokken onderwijsbestuurders tot 2019 sterk beïnvloed. Nu spreken beleidsbepalers en instellingsbestuurders van 'studentsucces'. Is er iets veranderd in het beleid van het hoger onderwijs en, als dat zo is, brengt dat ons dan dichterbij maatschappelijk en persoonlijk relevant hoger onderwijs, zoals wij in ons boek over studiesucces in het hoger onderwijs (Glastra & van Middelkoop, 2018) bepleitten?

Hierin concludeerden wij dat het studiesuccesbeleid, afgezien van zijn geringe effectiviteit, het hoger onderwijs schade heeft toegebracht. Ons uitgangspunt: studiesucces is een sociale constructie binnen een veld waarin de spelregels en de onderlinge verhoudingen tussen de hoofdrolspelers niet bijdragen aan het bereiken van de doelen van goed hoger onderwijs voor een diverse populatie van studenten. Met het oog op een omslag naar maatschappelijk en persoonlijk relevant hoger onderwijs gingen we op zoek naar een productievere sociale constructie.

Dit waren, kort samengevat, onze kritiekpunten en alternatieven:

1. Bij gebrek aan inhoudelijk kompas verdreef het studiesuccesbeleid met zijn opgelegde rendementsdoelstellingen de inhoudelijke discussie over wat goed hoger onderwijs is en wat het zou moeten opleveren. Goed onderwijs werd te vaak gelijkgesteld aan onderwijs dat

betere rendementen oplevert. Daartegenover stelden wij hoger onderwijs dat niet de marktwaarde van kennis en vaardigheden centraal stelt, maar waarin nieuwsgierigheid, kritisch vermogen, zelfverantwoordelijkheid, inlevingsvermogen en creativiteit kernwaarden zijn.

2. Het studiesuccesbeleid had door zijn concentratie op interne prestatie-indicatoren een fragmenterende uitwerking op het onderwijsveld. Het versterkte met zijn afspraken per instelling de naar binnen gekeerde blik, strategisch gedrag en onderlinge concurrentie. Het beleid miskende het belang van samenwerking in de onderwijsketen en van de dialoog met de samenleving. Bovendien zorgde het ervoor dat studiesucces de facto een bestuursissue werd, docenten herkenden het nauwelijks. In plaats van interne prestatie-indicatoren is actieve stimulering van samenwerking geboden, over traditionele grenzen heen.

Deze rendementslogica

heeft de agenda van

onderwijsbestuurders

tot 2019 sterk beïnvloed

3. Het studiesuccesbeleid en in zijn kielzog het onderwijs-onderzoek reduceerden onderwijsleerprocessen tot een beperkt aantal meetbare (uitkomst)variabelen. Het samenspel van instellingen, lesprogramma's, docenten en studenten, die deze uitkomsten produceren, bleef buiten beeld. Dat resulteerde in een onproductieve verhouding tussen onderwijspraktijk en onderwijsonderzoek (Martens, Stevens, Valk & Biesta, 2020). Om die relatie weer productief te maken is een verruiming van de financiële middelen voor praktijkgericht onderzoek nodig, en verbetering van de waardering ervan in het loopbaanbeleid van docenten.
4. Het studiesuccesbeleid ging voorbij aan de vraag hoe onderwijsinstellingen omgaan met de toenemende diversiteit van hun studentenpopulatie. In zijn gerichtheid op het halen van outputnormen zette dat beleid studenten die afwijken van 'de norm' apart als risicostudenten. De overheid moet onderwijsinstellingen in staat stellen om, om ten behoeve van toegankelijkheid en inclusiviteit, traditionele onderwijsroutines en docentoriëntaties actief te doorbreken en ruimte te maken voor onderwijs- en begeleidingsexperimenten. Dit is alleen mogelijk als er een einde komt aan de onderwaardering van onderwijs ten opzichte van onderzoek.
5. Het beleid maakte de twee hoofdrolspelers bij de totstandkoming van goed hoger onderwijs – docenten en studenten – tot sluitpost. Het studiesuccesbeleid droeg met zijn nadruk op bestuursverantwoording, evidence-based maatregelen en output monitoring bij aan de beperking van de professionele ruimte van docenten. Goed hoger onderwijs kan niet tot ontwikkeling komen zonder die professionele ruimte en zonder handelingsvermogen van docenten. Maar evenmin kun je dat realiseren zonder de actieve betrokkenheid van de studenten.

Breuk én voortzetting

De laatste jaren is de discussie over studiesucces in het hoger onderwijs opgelaaid. Uit vele hoeken kwam kritiek op de definitie en de praktische uitwerking van studiesucces. Ook minister Van Engelshoven van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) toonde zich kritisch op de 'te rendementgedreven' invulling van studiesucces en gebruikte als alternatief de term 'studentsucces' (OCW, 2019). Volgens de Strategische agenda hoger onderwijs en onderzoek moeten studenten 'de kans krijgen het maximale uit de studie te halen' (OCW, 2019). In de nota lezen we dat de minister niet met nieuwe Haagse ideeën wil komen, maar zoekt naar manieren om de (werk)druk van de ketel te halen voor docenten en studenten. De nota bevat zowel tekenen van een breuk als van een voortzetting van het studiesuccesbeleid.

De concreetste trendbreuk is de inzet om het rendementsdenken en het achterliggende outputfinancieringsmodel te

De nota schetst niet welke studenten het maximale uit hun studie kunnen halen

verzachten en 'onnodige concurrentie' tussen instellingen te vervangen door samenwerking. Die samenwerking moet binnen het hoger onderwijs plaatsvinden, maar ook in de omvattende onderwijsketen. Daartoe brengt het ministerie het aandeel van de studentgebonden financiering in de bekostiging van hogeronderwijsinstellingen terug. Maar de hoogte van die reductie vermeldt ze niet.

De nota roept op om in geval van studievertraging rekening te houden met persoonlijke omstandigheden. De noodzaak van meer aandacht voor studenten die uitvallen of minder snel de eindstreep halen, komt expliciet ter sprake. Voorts is er aandacht voor de overgang van voortgezet onderwijs naar hoger onderwijs en stelt het ministerie dat instellingen kritisch moeten kijken naar selectiemechanismen voor en na de poort.

Daartegenover staat het behoud van klassieke elementen uit het studiesuccesbeleid, zoals de noodzaak om de student zo snel mogelijk op de juiste plaats te brengen. Efficiënt sorteren in plaats van ontwikkelen als kerntaak van het hoger onderwijs. Wat betreft selectie aan de poort laat de Strategische agenda, net als wat het bindend studieadvies betreft, veel over aan wat hogeronderwijsinstellingen daar zelf mee willen – als die selectie maar niet tot ongelijkheid van kansen leidt, aldus de nota.

Daarmee laat de nota de vraag welke studenten het maximale uit hun studie kunnen halen – en tot wanneer – onbeantwoord. De aansporing om aandacht te besteden aan uitvallers en studievertragers blijft zonder uitwerking. Een voortzetting van aanjaag- en bijspijkermaatregelen voor risicostudenten ligt dan op de loer. Diversiteit blijft zo een probleem dat voortkomt uit de sociaal-culturele achtergronden van studenten en niet uit het functioneren van opleidingen.

De agenda stelt dat er een gelijkere waardering moet komen van onderwijs en onderzoek in de loopbaan van docenten. En ook hier zijn de bedoelingen mooi, maar blijven concrete beleidsmaatregelen uit. De aangekondigde onderwijsprijs voor twee docenten(teams), om het belang van onderwijsinspanningen te benadrukken, lijkt door zijn selectiviteit

en door de hoogte van de prijs de breedte van de geleverde inspanningen totaal te miskennen. Voor een echte vermindering van de werkdruk in het onderwijs is een veel grotere investering in uitbreiding en beloning van het personeel nodig. Bij de huidige student-docentratio is moeilijk een andere invulling van studentsucces denkbaar dan die waarin docenten studenten zo snel mogelijk van hun to-dolijst kunnen wegstrepen.

De nota geeft geen duidelijkheid over wat het ministerie verstaat onder studentsucces. Er staat: 'Iedere student heeft iets anders nodig om succesvol te zijn en daar moet ruimte voor zijn. Het doel is dat studenten instromen op de juiste plaats of daar zo snel mogelijk terechtkomen, zich breed kunnen ontwikkelen en de opleiding met succes kunnen afronden.' Maar dat is verre van een heldere definitie, nu er niet bij staat wat de succesvolle afronding van een opleiding inhoudt. Zo kan studentsucces zomaar alsnog studiesucces zijn, de kortste route naar het diploma. En dan is daar inderdaad geen enkel nieuw Haagse idee aan verspild. Dat gevoel wordt nog sterker als we lezen dat 'we ons moeten inspannen om als competitieve kenniseconomie onze positie in de wereld te behouden'. Nationaal meer samenwerken om internationaal te concurreren. Dat geeft een traditioneel hoofddoel aan. Maar een hoofddoel is niet hetzelfde als een visie op het wat en het waartoe van het hoger onderwijs. Deze nota ontbeert net als zijn voorgangers zo'n visie. Ook de Onderwijsraad (2020) concludeert dat een perspectief op het hoger onderwijs ontbreekt. De nota ziet het hoger onderwijs als instrument dat moet beantwoorden aan de behoeften van arbeidsmarkt en samenleving; een visie op de intrinsieke waarde van het hoger onderwijs ontbreekt.

Samengevat zien we in de nota de intentie om te breken met het rendementsdenken uit eerder beleid duidelijk terug. Een groot aantal van de kritiekpunten op het studiesuccesbeleid komt aan bod. Maar het ontbreekt aan zowel een inhoudelijke visie op het hoger onderwijs als aan helderheid over en sturing van de wijze waarop instellingen de goede bedoelingen zouden moeten realiseren. Een actieve rol hierbij van docenten en studenten is niet voorzien, zij moeten vooral worden ontzien. Studentsucces lijkt vooral studiesucces *light*. De nieuwe noemer geeft geen antwoord op de vraag hoe je hoger onderwijs en samenleving op elkaar zou moeten betrekken.

Hogeschool als medevormgever

Wat het ministerie van OCW niet biedt aan sturing en helderheid, zouden de hogeronderwijsinstellingen natuurlijk helder en concreet kunnen maken. De Vereniging Hogescholen bracht de nota *Professionals voor morgen* uit (VH, 2019). Meer dan de nota van het ministerie geeft ze hierin invulling aan de visie op het hoger beroepsonderwijs (hbo). Studentsucces is hier 'het succes van studenten in hun late-

re loopbaan en hun rol in de samenleving' (VH, 2019). Voor de Vereniging Hogescholen is het hbo medevormgever van samenleving en arbeidsmarkt, door zich in het onderwijs te richten op duurzame ontwikkeling, door innovaties als resultaat van praktijkgericht onderzoek. Het hbo moet studenten voorbereiden op het werken aan grensoverschrijdende (maatschappelijke) vraagstukken en hen in staat stellen 'invulling te geven aan hun persoonlijke verantwoordelijkheid voor hun toekomst' (VH, 2019). Dit alles moet wel in een nauwe samenwerking met het beroepenveld gestalte krijgen.

Maar als we van deze visie naar de 'kernpunten' gaan, blijft er van de transformerende rol van hogescholen alleen innovatie via praktijkgericht onderzoek over. Verder wil de vereniging dan toch 'inspelen op de arbeidsmarkt', zo veel mogelijk voorzien 'in de behoeften van alle regio's' en het onderwijsaanbod flexibiliseren om tekorten op de arbeidsmarkt via her-, bij- en omscholing op te lossen (VH, 2019).

De term studentsucces impliceert ook het belang van bredere persoonsvorming, naast de kwalificatiefunctie, zo stelt de nota van Vereniging Hogescholen. Maar die vat dat niet op als een taak voor de instellingen: 'Studenten die veel naast hun studie doen en daarvoor ook zeer gewaardeerd worden op de arbeidsmarkt, zijn niet minder succesvol wanneer zij wat langer over hun studie doen' (VH, 2019). Zo lijkt persoonsvorming dus de uitkomst van de investering van studenten in hun cv naast de studie, en niet een kenmerk of een doel van het onderwijs in het hbo als zodanig.

Bij het kernpunt studentsucces zien we ook hier een terugval op vertrouwde formules: 'Ook bij studentsucces (...) is het belangrijkste doel van de student uiteraard dat hij/zij een diploma behaalt. Onnodige uitval en vertraging is een verspilling van talent, maar we hebben oog voor persoonlijke omstandigheden' (VH, 2019). Zonder helderheid over de vraag wanneer uitval en vertraging precies onnodig zijn en welke persoonlijke omstandigheden daarbij meewegen, biedt dit aanleiding tot voortzetting van het studiesuccesbeleid.

Samengevat vinden we in deze nota een op punten veelbelovende visie, die in de uitwerking verwatert of oningevuld blijft en waarin klassieke studiesuccesdoelen wringen met de wenselijkheid van een groter belang van studentenwelzijn en toegankelijkheid.

Persbericht en paper

Wie zoekt naar het standpunt van de Vereniging van Universiteiten (VSNU) over studentsucces, stuit op één enkel persbericht met de titel 'Universiteiten zetten in op studentsucces'. Ook hierin geen definitie van studentsucces; het gaat om goede begeleiding 'waarbij het behalen van een diploma het uiteindelijke doel is', 'studenten instromen op de juiste plaats, of daar zo snel mogelijk terechtkomen' en opleidingen 'studenten (...) faciliteren bij het maken

van keuzes voor activiteiten binnen en buiten de studie die bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling'. Hoe universiteiten deze doelen dienen te realiseren blijft in het midden en thema's als toegankelijkheid en inclusiviteit komen niet aan de orde. Met behulp van uitkomsten uit de Nationale Studenten Enquête verzekert het persbericht de lezer dat de meeste studenten tevreden zijn over deze aspecten. Zo lijkt studentsucces voor de VSNU al gewaarborgd.

Daarnaast verscheen *Ruimte voor ieders talent; naar een nieuwe balans in het erkennen en waarderen van wetenschappers* (VSNU et al., 2019). Dit position paper stelt dat een beter evenwicht tussen de kerndomeinen, onderwijs, onderzoek, impact en leiderschap in het werk van docenten gewenst is. Er is te veel nadruk op onderzoeksprestaties komen te liggen, waardoor andere kerndomeinen ondergewaardeerd en achterop zijn geraakt. Daarom is een cultuurverandering nodig en daartoe ontwerpt de VSNU een nieuwe beoordelingssystematiek. Deze vernieuwing zou onder meer moeten leiden tot verminderde werkdruk en wetenschap die weer maatschappelijke impact heeft. Samenvattend werkt de VSNU een deelaspect van de strategische nota van het ministerie van OCW verder uit. Het gaat over het aanpakken van scheefgegroeide verhoudingen die de ruimte drastisch beperken om aan zaken als onderwijs-vernieuwing, inclusiviteit en toegankelijkheid van het academisch onderwijs te werken. Maar die verder gelegen doelen worden in de nota niet genoemd. Verder lijkt het niet erg waarschijnlijk dat een nieuwe beoordelingssystematiek op zichzelf tot de gewenste cultuurverandering kan leiden. Niet functioneringsgesprekken maar samenwerkings- en ontwikkelingskansen motiveren wetenschappers om onderwijs en onderzoek te vernieuwen.

Al met al krijgt studentsucces in de universiteiten een minder enthousiast onthaal dan in het hbo. Als de studenten tevreden zijn met de bestaande situatie, hoeven universiteiten op dit gebied geen extra inspanningen of veranderingen te overdenken. De VSNU lijkt te hebben gekozen voor wat ze in de Strategische nota relevant vond – de balans tussen onderwijs en onderzoek en de waardering van verschillende werkzaamheden in de loopbanen van docenten – en geeft de rest een stiefmoederlijke behandeling.

Misplaatste bescheidenheid

Wat ons betreft is het uitgangspunt dat het ministerie van OCW niet met nieuwe Haagse ideeën zou moeten komen een vorm van misplaatste bescheidenheid. Een strategische agenda voor het hoger onderwijs kan niet zonder een inhoudelijke visie op dat onderwijs. De wereldomspannende problemen waarvan we nu getuige zijn, maken die noodzaak alleen maar groter. De Vereniging Hogescholen levert weliswaar een meer inhoudelijke visie dan het ministerie, maar waar het aankomt op uitwerking in maatregelen blijkt

Maar de nota's maken

niet duidelijk hoe

je toegankelijkheid

kunt bereiken

deze visie niet of nauwelijks te sturen. Het hoofddoel van al het voorgestelde beleid is, conform het studiesuccesbeleid, dat Nederland zijn concurrentiepositie in de mondiale kenniseconomie behoudt. Een hoofddoel vervangt niet een visie. Maar bovendien ondergraaft het voorstellen van de internationale concurrentiepositie van het hoger onderwijs de werkdrukvermindering en de samenwerking op nationale schaal die het ministerie zegt na te streven.

Het ministerie en de Vereniging Hogescholen zijn zich bewust van de fragmenterende werking van het studiesuccesbeleid; beide pleiten voor nauwere samenwerking binnen het hoger onderwijs. Ook met de toeleverende keten, want toegankelijkheid is van groot belang. Maar hoe die toegankelijkheid te bereiken, maken de nota's niet duidelijk. Samenwerking is er vooral op gericht studenten zo snel mogelijk op de juiste plaats te krijgen, en dat is een directe echo van het rendementsgerichte studiesuccesbeleid. In dit beeld van hoger onderwijs, als een in vergelijking met het eerdere studiesuccesbeleid zachter sorteer- en selectieproces, ontbreekt vooral wat er zou moeten gebeuren om toegankelijkheid en inclusiviteit van het hoger onderwijs te waarborgen – in de onderwijsinrichting en de begeleiding van studenten en aan de verhoudingen tussen bestuurders, docenten en studenten. Samenwerking over de grenzen van het hoger onderwijs heen vinden we vooral in de nota van de Vereniging Hogescholen: het betreft samenwerking met het regionale beroepenveld en het gaat dan vooral om een verbeterde plooibaarheid van hogescholen naar regionale wensen.

Niet of nauwelijks genoemd

De onproductieve verhouding tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk komt in de nota's niet aan bod. Het idee dat beide naar wederzijds versterkende verbanden zouden kunnen en moeten zoeken, toch ook een belangrijke vorm van samenwerking binnen de onderwijsketen, gaat de grenzen van dit beleid blijkbaar te buiten. Weliswaar komt praktijkgericht onderzoek naar voren in de nota van

de Vereniging Hogescholen, maar dat onderzoek richt zich vooral op regionale thematieken in de samenleving rondom de hogescholen.

Ook de rol van docenten, begeleiders en studenten om toegankelijkheid, inclusiviteit en studentenwelzijn te bevorderen komt niet of nauwelijks aan bod. Wat betreft de zorg voor de studenten blijft het in de nota's vooral bij oproepen om studenten wat meer tijd te gunnen. Zo is de kans groot dat studentenzorg vooral een verwijzingsroutine, een administratieve kwestie en opnieuw een bestuursissue wordt, en dat diversiteit en inclusiviteit toch weer verworden tot een probleem van lage rendementen. De nota's miskennen de noodzaak van een debat over bestaande onderwijsroutines of docentoriëntaties, of van het opzetten van onderwijs- en begeleidingsexperimenten.

Dat brengt ons bij ons laatste punt: de rol van docenten en studenten in het beleid. Die is en blijft onder de noemer van studentsucces net zo marginaal als onder de rendementgedreven voorganger. De nota's beschrijven studenten vooral als eenheden waarvoor (ruimte om het maximale uit hun studie te halen) of waaraan (zo spoedig mogelijk op de juiste plaats brengen) instellingen handelingen moeten verrichten zodat ze hun diploma kunnen halen. Ze krijgen in de beleidsnota's over studentsucces geen actieve rol toebedeeld.

Deze beleidsvisie stelt docenten vooral voor als degenen die op de werkvloer sorteer- en selectieprocessen hebben uit te voeren. Maar daardoor blijft buiten het blikveld dat zij met hun vak kennis en de wijze waarop zij lesgeven en met studenten omgaan de toegankelijkheid en de inclusiviteit, de uitval en de vertraging samen met de studenten produceren. Dat de actieve inbreng van docenten én studenten nodig is, de ruimte moet krijgen en in alle hogeronderwijsinstellingen georganiseerd moet worden, ontbreekt in de besproken nota's geheel. Twee buitenproportionele onderwijsprijzen brengen de miskenning van deze omissie pijnlijk aan het licht.

Te weinig houvast

Positief aan het besproken beleid is de onderkenning – maar niet meer dan dat – van de te hoog opgelopen druk op docenten en studenten, de grotere nadruk op onderlinge samenwerking en een betere balans tussen onderwijs en onderzoek bij de universiteiten. Een hard punt in positieve zin is de toegezegde vermindering van het studentgebonden aandeel in de financiering van het hoger onderwijs. Als die substantieel is, kan de drang vanuit de instellingen om studenten zo snel mogelijk naar de uitgang te manoeuvreren afnemen.

Waar het in de besproken beleidsnota's vooral aan schort, is in de eerste plaats een inhoudelijke visie op het hoger onderwijs, wat het de studenten en de samenleving zou moeten brengen en hoe het dat zou moeten doen. En in de tweede plaats het gat in het hart van een streven naar een beter,

toegankelijker en inclusiever hoger onderwijs, namelijk de actieve inzet van docenten en studenten. In de derde plaats blijven de meeste voornemens zozeer zonder uitwerking in beleidsmaatregelen en zo vrijblijvend dat ze een praktijk van voortzetting van het studiesuccesbeleid nauwelijks in de weg zullen staan.

Studentsucces lijkt in deze nota's vooral een begrip waaronder veel tegenstrijdige desiderata bijeengeveegd zijn. Geen helder begrip, ook al omdat de nota's nergens specificeren wanneer studentsucces omslaat in studentfalen en hoe en waaraan we dat moeten vaststellen. Het is daarmee ook geen begrip dat docenten, studenten of bestuurders genoeg in handen geeft om de inmiddels ingesleten praktijk van rendementsdenken en de neiging publieke diensten om te zetten in kostenplaatjes, die ook in het dna van hogeronderwijsinstellingen verankerd is, te stoppen of om te buigen. Het toverwoord in de nota's van het ministerie van OCW en de Vereniging Hogescholen is samenwerking. Maar de stap maken naar toegankelijk, inclusief onderwijs dat ook buiten de muren van het hoger onderwijs vernieuwingskracht laat zien, vraagt om een groots opgezet en goed doordacht debat, waarin onderzoekers, docenten, studenten en bestuurders samenwerken en daartoe ook de ruimte en de middelen krijgen. Van nota's die vier jaar vooruitkijken zou je daar een voorzet voor mogen verwachten.

Folke Glastra

is universitair docent Onderwijswetenschappen aan de Universiteit Leiden

Daniël van Middelkoop

is lector Teamprofessionalisering in veranderende organisaties aan de Hogeschool van Amsterdam

Literatuur

- Glastra, F. & Middelkoop, D. van (red.) (2018). *Studentsucces in het hoger onderwijs. Van rendement naar maatschappelijke relevantie*. Delft: Eburon.
- Martens, R., Stevens, L., Valk, R. & Biesta, G. (2020). De vraag is opnieuw: Waartoe? Naar een nieuw discours over betekenisvolle onderwijswetenschap. Verkregen via nivoz.nl/nl/nro/de-vraag-is-opnieuw-waartoe-naar-een-nieuw-discours-over-betekenisvolle-onderwijswetenschap.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2019). *Strategische agenda hoger onderwijs en onderzoek. Houdbaar voor de toekomst*. Den Haag.
- Onderwijsraad (2020). *Advies Strategische agenda hoger onderwijs en onderzoek: Houdbaar voor de toekomst*. Den Haag.
- Vereniging Hogescholen (2019). *Professionals voor morgen – Strategische agenda 2019-2023*. Den Haag.
- VSNU et al. (2019). *Ruimte voor ieders talent; naar een nieuwe balans in het erkennen en waarderen van wetenschappers*.
- VSNU (2019). Universiteiten zetten in op studiesucces. Verkregen via <https://www.vsnunl.nl/universiteiten-zetten-in-op-studentsucces.html>